

התפתחות מקצועית ואוריינטציית תפקיד של
בוגרי תכנית התמחות למעריכים חינוכיים
**Professional Development and Role Orientation
of Educational Evaluators Program Graduates**

ד"ר מדי וליצקר-פולק Dr. Miriam Welicker-Pollak

miriam_w@staff.oranim.ac.il

מילות מפתח: הערכה חינוכית, הערכה בית-ספרית, תרבות הל"ה (הוראה-למידה-הערכה), אוריינטציית תפקיד, התפתחות מקצועית.

הערכה חינוכית כוללת קשת רחבה של פעילויות: הערכת תלמידים, מדידה, מבחון, הערכות של תוכניות, סגל, אקרדיטציה מוסדית וקוריקולרית - ברמת התלמיד/המורה והכיתה, ברמה מערכתית בית-ספרית/מוסדית, מחוזית, ארצית והשוואות בינלאומיות. כל אלה בהיבטי הערכה פנימית/חיזונית, מעצבת ומסכמת, רחבת היקף ורב-ממדית, וברוח של אחריותיות, שקיפות וסטנדרטים (בירנבוים, 1997; וליצקר, 1999; נבו, 2001; מור, 2002; גלובמן וקולא, 2005; לוי-רוזליס, 2005; פרידמן, 2005; שלטון וקימרון, 2005; Nevo, 1995; Wiggins, 1998; Black et. al, 2002; Kellaghan, Stufflebeam & Wingate, 2003; Darling-Hammond, 2004; Birenbaum et. al, 2005; Beller, 2006).

מטרת המחקר: הערכת ההתפתחות המקצועית של 25 מורים ובעלי תפקידים, בוגרי תכנית התמחות דו-שנתית (224 שעות) למעריכים חינוכיים, בפקולטה ללימודים מתקדמים באורנים, תפיסותיהם ביחס להערכה בית-ספרית, למגמת (אוריינטציית) התפקיד ולמסוגלותם העצמית. שאלון פתוח (שפותח לצורכי המחקר, עשר שאלות ומשתני רקע) הועבר כ-pretest וכ-posttest. נערך ניתוח תוכן איכותני לתשובות, קידוד ומיון לקטגוריות.

ממצאים מרכזיים:

▪ **תפיסת 'הערכה':** בעלי הניסיון הביעו תפיסה מקצועית ב-pretest, בשעה שב-posttest ביטאו כולם טרמינולוגיה מקצועית גדושה: א) תרבות הערכה בית-ספרית - הערכה מסכמת

(הש"ל), מאבחנת ומעצבת בשירות הלמידה (הל"ל), להשבחה ולהעצמה, בכל תחומי בית-הספר; (ב) משוב רב-כלי, רב-ממדי, תקף ומהימן, מבוסס נתונים (וטריאנגולציה ביניהם) כמנוף לשיפור ולבניית תכנית עבודה; (ג) הערכת מצב: תהליך-תוצר, ניטור רב-שלבי אחר התקדמות (לפני-במהלך-אחרי); (ד) איסוף נתונים שיטתי וניתוחם.

■ **תפיסת הערכת תלמידים:** הערכת מצב תהליכית, מאבחנת (נקודות חוזק ולחוזק) ומעצבת של התקדמותם, בסיס לבניית מערך הוראה מתאים, ניטור, מיפוי, הכוונה ומנוף לקידום ההוראה-למידה ולשיפורה; הערכה המותאמת להטרוגניות ולקשת רחבה של יכולות תלמידים (לרבות בעלי צרכים מיוחדים); הערכת תלמידים כמנוף להשבחה והעצמה ברמה מערכתית: אחריותיות, תחרותיות מוסדית, הערכה פנימית/חיזונית; הערכה רב-ממדית ומקיפה, הוגנת, מהימנה ותקפה, על-בסיס מחוץ; משוב למורה ולתלמיד, להכוונה עצמית ולטיפול לומד עצמאי; הערכת תלמידים מסכמת (מבחן וציון), ולצורכי מיון.

שורטט פרופיל ייעודי רב-ממדי ורב-כישורי של תפקיד המעריך החינוכי, על-פי שכיחות התשובות בכל ממד (בכנס יודגמו ציטטות): (א) מעקב שוטף, איסוף וריכוז מידע ברמת-על מערכתית (נתוני הישגים פנימיים/חיזוניים, תהליכים ותפקודים, תכניות/מיזמים), ניתוח, מיפוי, איתור בעיות והצלחות, הסקת מסקנות וקבלת החלטות, דיון ביקורתי בממצאים והמלצה לתכניות עתידיות, הצגה לבעלי עניין (מנהל/מורים), הפקת דוחות, אחריותיות; (ב) אחריות להערכת הישגי תלמידים: גישות הוראה-למידה-הערכה (הל"ה), שימוש מושכל במגוון דרכים וכלים; (ג) הערכת תכניות ותהליכים, ניתוחם ודיווח, ותרומה לשיפור בית-ספרי; (ד) סוכן שינוי להובלת תרבות הל"ה, גיוס הצוות לשינוי תפיסתי, למתן/קבלת משוב, השתלמויות, ליווי והנחיית מורים; (ה) תיאום וקישור בית-ספרי.

לדעת המתמחים, הידע והכישורים הנדרשים למימוש יעיל של האתגר שבתפקיד: (א) ידע מקצועי ומומחיות בהערכה, בסטטיסטיקה ובשיטות מחקר, שימוש יעיל ומקצועי באקסל ומנב"ס לאיסוף נתונים וניתוחם, להבנת משמעותם ולהצגתם, כבסיס לשיפור; (ב) מאפיינים אישיותיים-פדגוגיים של מעריך חינוכי: חזון חינוכי לשיפור, מנהיגות וייזום, סמכותיות, כריזמטיות תומכת; מסוגלות להניע מורים לשינוי, אסרטיביות, גמישות ורגישות, מקובלות חברתית, ניווט, גיוס שת"פ של צוות המורים, ההנהלה והפיקוח, תקשורת בין-אישית, כישורי הנחיה וביטוי; (ג) מאפיינים אישיותיים: אחריות, אמינות, אובייקטיביות, עקביות והתמדה, ארגון, חשיבה אנליטית וביקורתית; (ד) חדשנות, יצירתיות, פתיחות לשינויים, התעדכנות בנהלים ותכ"ל; ראייה מערכתית, ניסיון וגישה למערכת החינוך; התאמת ההערכה לאינטרסים ולתרבות הבית-ספריים.

תפיסת מסוגלותם העצמית ומומחיותם מקצועית: רוב המתמחים (N=21) הביעו היתרמות, הגברת מודעותם מסוגלותם העצמית ב"היכרות עם מגוון כלי הערכה הקיימים במשרד

החינוך"; "רכישת שפה מקצועית", ובפירוט (בהרצאה יוצגו ציטוטים): העלאת מודעותם ורמת שליטתם בידע מושגים ועקרונות רלוונטיים, שימוש יעיל ומושכל בכלי הערכה, התאמת הכלי למטרה, מומחיות בבניית מבחן טוב, בשלבי הטיפול בו ובניתוח ממצאיו, במיפוי כיתתי, בניית מחוון תקף ומהימן, שליטה בכתיבת יומן למידה ובמיפוי מושגים, שימוש במחשב ועיבוד מידע כמותי באקסל וסטטיסטיקה תיאורית, מיומנויות אקדמיות והרחבת ידע תיאורטי, עבודת צוות.

ארבעה מתמחים הביעו אי-בטחון במסוגלותם, עניין בהתנסות נוספת, חשש מ"מה שיקרה בשטח" ושאין התפקיד מתוגמל דיו.

לסיכום, רוב המתמחים ביטאו תפיסת הערכה ברוח תרבות הל"ה; ניכרת התפתחותם המקצועית לאורך לימוד התכנית, ותפיסת תפקיד המעריך כרב-מימדי ורב-כישורי. הם הביעו מסוגלות עצמית, לצד ציפיות להמשך התמקצעות בתחומי הידע והכלים שנלמדו, למילוי שליחות ההערכה בשירות הלמידה, כמנוף לשיפור תהליכים ותוצרים במגוון רמות ארגון ומעגלי פעילות בית-ספריים: בראיית-על מערכתית, בהיבטים תפקודיים פרטניים (ניהול, בעלי תפקידים, מורים ותלמידים, הורים, תכניות, הזדמנויות למידה) ובקשר שביניהם, בזיקה להתנהלות, לתרבות ולחזון הבית-ספריים.